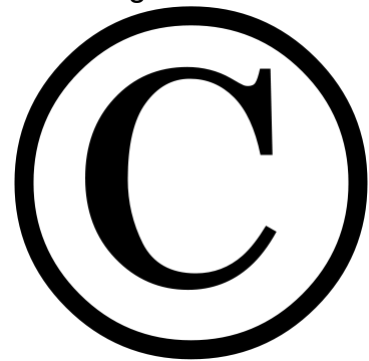

V omrežju internet je prosto dostopnih nešteto avtorskih del, kar pa seveda ne pomeni, da za ta dela ne veljajo avtorske pravice. Veliko dokumentov, ki jih najdemo na internetu, ima pripeto sporočilo, ki nas opozarja na pravice avtorja, marsikdaj pa tudi določa pogoje, pod katerimi se tako avtorsko delo lahko kopira, razširja, citira ali uporablja.

Kaj je avtorska pravica?

Intelektualna lastnina obsega pravice, ki izhajajo iz t.i. intelektualnih aktivnosti. Zaščita intelektualne lastnine temelji na ideji, da je človekov um eno glavnih vodil tehnološkega, kulturnega in družbenega razvoja, zato je potrebno ustvarjalne dosežke zavarovati in avtorju omogočiti primerno nagrado.

Avtorske pravice so pravice avtorjev na njihovem delu s področja književnosti, znanosti in umetnosti ter pravice izvajalcev, proizvajalcev fonogramov, filmskih producentov, radijskih ali televizijskih organizacij, založnikov in izdelovalcev podatkovnih baz (govorjena dela, pisana dela (tudi računalniški programi), glasbena, gledališka, lutkovna dela, fotografska dela, filmi, likovna dela ...).

Avtorska pravica pripada avtorju na podlagi same stvaritve dela.

Računalniško piratstvo, sem se šteje vsaka oblika zlorabe avtorsko-pravno zaščenega dela. Oblike zlorabe sicer določa zakon, vendar pa organizacija BSA, ki združuje vodilne proizvajalce programske opreme in katere namen je nižanje stopnje piratstva in slovenska policija računalniško piratstvo delita v pet pojavnih kategorij. Tako ločijo:

- **ponarejanje** neavtorizirano kopiranje računalniških programov, pogosto gre za nezakonite kopije, ki se na prvi pogled sploh ne razlikujejo od originala
- **nalaganje na disk** nalaganje nezakonitih kopij programov na novo kupljene računalnike
- **dajanje računalniških programov v najem oz. posojilo**
- **mehko piratstvo** gre za nelegalno kopiranje ene legalno kupljene kopije na več računalnikov
- **internetno piratstvo** ki pa ga pri BSA definirajo kot *"neavtorizirana naložitev računalniškega programa na spletno stran (Warez)"* oziroma piratstvo elektronskih oglasnih desk, ki ga slovenska policija na svoji spletni strani definira kot *"neavtorizirana naložitev računalniškega programa na elektronsko oglasno desko in obratno (preložitev z nje)."*

Avtorska dela so individualne intelektualne stvaritve s področja književnosti, znanosti in umetnosti, ki so na kakršenkoli način izražene. Avtorska pravica kot avtorjev monopol nad izkoriščanjem avtorskega dela zagotavlja avtorju po eni strani premoženjske koristi od izkoriščanja njegovega dela, po drugi strani pa spoštovanje njegovih moralnih interesov pri izkoriščanju njegovega dela.

Avtorska dela na internetu

Avtorska dela na internetu ne uživajo nič manjšega pravnega varstva kot sicer. Objava tujega avtorskega dela brez dovoljenja je nezakonita. Lahko pa avtor fotografije ali besedila na neki spletni strani pod določenimi pogoji dovoljuje prosto uporabo svojega dela s t.i. Creative Commons (neprofitna mednarodna organizacija, ki ponuja ustvarjalcem vnaprej pripravljene prosto dostopne licence, s katerimi jasno določijo dovoljene in nedovoljene uporabe svojih del, tako da lahko dela svobodneje in zakonito krožijo med uporabniki.[2]). Soglasje za uporabo avtorjevega dela je potrebno pridobiti posebej, če avtor takšnega vnaprejšnjega soglasja ni dal. Avtor ali drug nosilec avtorskih pravic lahko zahteva odškodnino za neupravičeno uporabo in umik njegovega avtorskega dela s spletne strani, foruma itd., če soglasja za uporabo ni. Izjema velja za citiranje, za katerega ne potrebujete dovoljenja, ste pa dolžni navesti avtorstvo in vir citiranega dela.

Nedovoljena uporaba avtorskega dela

Z današnjo tehnologijo se hitro znajdemo na drugi strani zakona, saj omogoča neomejeno distribucijo glasbe, filmov, programov. Npr. takoj po prvi kopiji kateregakoli filma lahko piratsko kopijo najdemo na internetu. Kršitve avtorskega prava in kraja intelektualne lastnine so na internetu precej razširjene. Čeprav je tako početje zelo enostavno in razširjeno, in kljub temu, da intelektualna lastnina ni fizično oprijemljiva, je tako početje zakonsko sankcionirano. Zakonodajca se čedalje bolj razvija v smeri zaostrovanja sankcij in resnejše obravnave takega početja.

Glede kršitev avtorsko pravne zakonodaje so najbolj bistvene **materialne avtorske pravice**. Te varujejo premoženjske interese avtorja v zvezi z uporabo njegovega dela. Za uporabo se šteje zlasti kopiranje avtorskega dela, javno izvajanje, javno prikazovanje in dajanje na voljo javnosti.

Avtorska pravica ni absolutna. Pod nekaterimi pogoji je mogoče avtorsko delo prosto uporabljati. Tako je mogoče avtorsko delo predelati, uporabiti za citiranje, uporabiti oz. predvajati za izobraževalne namene itd. Reproduciranje avtorskega dela je ob nekaterih pogojih in omejitvah mogoče tudi za privatne namene. V primeru plačila nadomestila je reproduciranje mogoče v največ treh primerkih. Gre predvsem za fotokopiranje, vendar samo dela knjige, ter za izdelavo varnostnih kopij, ki se seveda smejo uporabljati le za privatne namene. Pri računalniških programih so postavljene še nekoliko bolj stroge omejitve. Upravičeni uporabnik računalniškega programa lahko reproducira največ dva varnostna izvoda programa.

Je pa avtorska pravica časovno omejena. Slovenska zakonodaja določa, da avtorska pravica traja za avtorjevega življenja in 70 let po njegovi smrti, pri delih z več avtorji ta pravica traja 70 let po smrti soavtorja, ki je umrl zadnji, za kolektivna in anonimna dela pa 70 let po njihovi objavi.

Rešitve za zaščito avtorskih pravic CC – Creative commons : avtor dovoli vrsto uporabe pod določenimi pogoji

Creative Commons (CC) – ideja Creative Commons je najbolj sprejeta med tistimi, ki želijo poenostaviti način uveljavljanja svojih avtorskih pravic. To ne pomeni, da zavračajo varstvo, ki jim ga zagotavlja avtorska pravica, ampak ga le nekoliko omejujejo za uporabnike svojih del.

Creative Commons (kratica CC, slov. *ustvarjalna gmajna*) je neprofitna organizacija, ki si prizadeva za povečanje števila avtorskih del, ki bi bila na voljo drugim, za legalno razširjanje in uporabo. Projekt ponuja licence, ki natančno opredeljujejo pogoje uporabe del. V Sloveniji za to skrbi projekt Creative Commons Slovenija, ki je bil ustanovljen 29. oktobra 2005.

Creative Commons ponuja 6 vnaprej pripravljenih licenc, ki se med seboj razlikujejo po pogojih uporabe del. Pogoji:

- Priznanje avtorstva (Attribution)
- Nekomercialno (Noncommercial)
- Brez predelav (No Derivative Works)
- Deljenje pod istimi pogoji (Share Alike)

Ko avtor izbere našete pogoje, se zgenerira ena izmed naslednjih **6 licenc**:

1. licenca: "priznanje avtorstva" + "nekomercialno" + "brez predelav" Uporabnikom se dovoli brez predelave avtorskega dela reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem in priobčitev javnosti samega izvirnega avtorskega dela, pod pogojem, da navedejo avtorja in da ne gre za komercialno uporabo.

2. licenca: "priznanje avtorstva" + "nekomercialno" + "deljenje pod istimi pogoji" Ta licenca dovoli uporabnikom avtorsko delo in njegove predelave reproducirati, distribuirati, dajati v najem, priobčiti javnosti in predelovati samo pod pogojem, da navedejo avtorja, da ne gre za komercialno uporabo in da tudi oni naprej širijo izvorna dela/ predelave pod istimi pogoji. Razlika med 1. in 2. licenco je v tem, da lahko pri 2. licenci uporabniki avtorsko delo predelujejo in spreminjajo, vendar ga morajo širiti naprej pod istimi pogoji..

3. licenca: "priznanje avtorstva" +

"**nekomercialno**" Uporabnikom se s to licenco dovoli nekomercialno reproducirati, distribuirati, dajati v najem, priobčiti javnosti in predelovati avtorsko delo in njegove predelave, morajo pa navesti avtorja. Od 1. licence se 3. razlikuje v tem, da se pri slednji delo lahko predeluje in spreminja. Od 2. licence pa se razlikuje v tem, da tu ni potrebno licencirati avtorskega dela/ predelave dela pod istimi pogoji.

4. licenca: "priznanje avtorstva" + "brez predelav"

Sama izvirna avtorska dela, brez predelav, pod to licenco lahko uporabniki reproducirajo, distribuirajo, dajejo v najem in priobčijo javnosti pod pogojem, da navedejo avtorja in dela ne spreminjajo. Od 1. licence se 4. razlikuje v tem, da je pri uporabi slednje licence dovoljena komercialna uporaba avtorskega dela.

5. licenca: "priznanje avtorstva" + "deljenje pod istimi pogoji"

Licenca dovoli uporabnikom reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javno priobčitev in predelavo avtorskega dela, če navedejo avtorja in širijo avtorsko delo/ predelavo naprej pod istimi pogoji. Za nova dela, ki bodo nastala s predelavo, bo tako tudi dovoljena komercialna uporaba. Od 2. licence se ta razlikuje samo v tem, da je tu dovoljena tudi komercialna uporaba dela/ predelave.

6. licenca: "priznanje avtorstva"

Uporabnikom je dovoljeno, da nekomercialno reproducirajo, distribuirajo, dajejo v najem, javna priobčitev in predelava avtorskega dela, pod pogojem, da navedejo avtorja izvirnega dela.

VODIČ:

https://vodici.fdv.uni-lj.si/assets/users/_borut.kirar/C_CC_C0_infografika.jpg

Tradicionalna avtorsko-pravna zaščita

Dela se **ne sme** uporabiti, prirediti, kopirati ali objaviti brez dovoljenja avtorja.

Na kaj se nanaša?

Vsa avtorska dela so ob nastanku avtomatično zaščiteni na podlagi stvaritve dela. Zaščita traja za časa avtorjevega življenja in 70 let po njegovi smrti.

Creative Commons

Dela se **lahko** uporabi brez posebnega dovoljenja, a pod pogoji, ki jih je določil avtor.

Pogoji, ki jih avtor izbere v različnih kombinacijah so:

Navedba avtorstva

Nekomercialna raba

Brez predelav

Deljenje pod enakimi pogoji

Na kaj se nanaša?

Samo na dela, ki jih avtorji sami označijo z licencami Creative Commons.

Javna domena

Delo se lahko uporabi, priredi, kopira ali objavi **brez omejitev in brez dovoljenja.**

Na kaj se nanaša?

Avtorska dela katerim so potekle avtorske pravice (70 let po smrti avtorja) in dela, ki so jih avtorji dali v javno domeno (npr CC0).